

Валерій Левченко (м. Одеса)

У пошуках біографічного ключа

Рец. на: Попова Т. М. «Жизнеописание ученого-историка на перекрестке историографических традиций. Теория. Методология. Практика» (Одесса: Бондаренко М. А., 2017. – 456 с.

Краєзнавча портретистика, невід'ємна складова сучасних історичних досліджень, нерозривно пов'язана з біографістикою – історичною дисципліною, яка швидко розвивається в сучасній Україні. Саме проблемам біографічного жанру в теоретичному і конкретно-дослідному аспектах присвячена нова монографія професора Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, відомого історіографа Т.М. Попової – «Жизнеописание ученого-историка на перекрестке историографических традиций. Теория. Методология. Практика» (Одесса: Бондаренко М.А., 2017. – 456 с.).

Книга складається з двох частин. Перша частина присвячена проблемам сучасного біографізму – наукового біоісторіописання. Автор розглядає значну низку питань теорії, методології та дослідницької практики біографічного жанру: аналізує інституціональний статус біографіки, біографістики, нової біографічної історії (нової біографіки), акцентуалізує проблеми категоріального апарату сучасного біографізму, розглядає можливості використання різних біо-понять в єдиному дослідному просторі з урахуванням усвідомлення вихідних наукових традицій.

Проаналізовано проблеми наративізації, сценарізації біографічних текстів, питання про дует «автор-герой», тезаурусний підхід у біо-дослідженнях, про категорії – предмет/об'єкт, метод/підхід, біо-факт/біо-джерело тощо. Основний акцент зроблено на вивчення проблеми оновлення *біоісторіографії*, самобутньої сфери історіографічних і біографічних досліджень, що затвердилася в українській науці з 70–80-х рр. ХХ ст. зі своїм ім'ям і дослідним полем, яка включає весь спектр історії життя і творчості істориків.

Проаналізований спектр інтелектуальних стратегій у різних областях соціогуманітаристики спрямовано на евристичні продуктивні ідеї, що орієнтують на радикальне оновлення дослідницького інструментарію *біоісторіографії*. Різ-

номаніття біографічних моделей, запропонованих за останні роки в біографічній літературі, доповнені авторською моделлю біоісторіографічного аналізу. Автором запропоновано варіанти структури джерельної бази біоісторіографічних досліджень. *Ідея симбіозу* традиційних форм і радикально-революційних підходів з неосвященного полідисциплінарного поля, з «східних» і «західних» наукових просторів, яка народжується на перехресті інтелектуальних стратегій, – головний, на думку автора, орієнтир для оновленого процесу *біоісторіографії*, реактуалізації і ресемантізації цього традиційного для вітчизняної науки поняття.

Друга, більш об'ємна, частина книги – проєкція теоретико-методологічних ідей, заявлених у першій частині, у сферу дослідницької практики. Ця частина має власне краєзнавчий характер: автором представлена галерея портретів вчених-істориків, професорів Одеського (Новоросійського) університету (1865–1920): О. Г. Брікнера, О. І. Маркевича, Є. М. Щепкіна, Є. П. Трифільєва, В. Е. Крусмана, А. В. Флоровського, П. М. Біцилли. Обрана форма – біоісторіографічний етюд, мета якого – створити *образ історика*, використовуючи певний контекст, різні композиційні варіанти біо-матеріалу та застосовуючи конкретний біографічний ключ.

Для О.Г. Брікнера – це проблеми дисциплінаризації історіографії і джерелознавства та його роль у цьому процесі; для О.І. Маркевича – його доля та особистісні якості, спроектовані на його творчість; для Є. М. Щепкіна – його «інтелігентський максималізм» і «дволикість» життєдіяльності як представника університетської науки та громадського трибуна; для Є.П. Трифільєва – сумлінна праця університетського викладача; для В.Е. Крусмана – подвижництво вченого, відомого глобальною ідеєю; для А.В. Флоровського – збереження традицій вітчизняної університетської науки в еміграції; для П.М. Біцілли – створення власного унікального світу всупереч долі.

Кожен з етюдів, виходячи з його біо-ідеї, засновано на конкретному біо-підході: проблемно-орієнтованому (О.Г. Брікнер, О.І. Маркевич, Є.М. Щепкін, А.В. Флоровський), проблемно-діахронічному (Є.П. Трифільєв, В.Е. Крусман), мозаїчно-фрагментарному (П.М. Біцілла). В останньому випадку – кожен з фрагментів – певна

грань, в тій чи іншій мірі висвітлює невичерпний багатогранник особистості вченого та його життя. Різні варіанти застосування біографічних елементів націлені на конкретний вияв *образності* – авторського «прочитання» індивідуальних долей та творчої спадщини.

Крім персонологічно орієнтованих етюдів, дано абрис дисциплінарної спільноти русистів у Новоросійському університеті на рівні кафедральної корпорації.

Краєзнавча специфіка теми книги отримала багатоаспектне висвітлення: особистісне (у тому числі етнічну самоідентифікацію), корпоративне (специфіка складу кафедри російської історії в Новоросійському університеті), проблемно-дослідницьке (діапазон і еволюція проблематики) та ін.

Книга Т.М. Попової, безумовно, стане у нагоді й буде корисна всім, хто цікавиться проблемами біографічного жанру, регіональної історіографії та краєзнавчої портретистики.

Юрій Кочубей (м. Київ)

Серйозна книга про важливе

Рец. на: Михайло Якубович «Іслам в Україні: історія і сучасність». – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД». – 2016. – 264 с. Бібліотека сходознавства. Український центр ісламознавчих досліджень.

Бурхливі події в світі, насамперед, в країнах Азії та Африки викликали пошвавлення серед сходознавців у нашій країні, частіше стали з'являтися менші і більші за розміром публікації, в тому числі і особливо ті, що стосуються до наближеного до наших кордонів регіону – Близького і Середнього Сходу. Інтерес викликають не тільки політика, історія, література, мистецтво народів, що його населяють, а й релігія ісламу, панівна в цьому регіоні. Не менший інтерес викликають стосунки нашої держави з країнами, де саме іслам виступає найбільш поширеною релігією.

У фазу відродження вступило наукове сходознавство за участю всесвітньовідомого сходознавця акад. Омеляна Прицака: працює в системі НАНУ Інститут сходознавства ім. А.Ю. Кримського, в НаУКМА розгортає діяльність Науково-інформаційний центр ім. О. Прицака, налагоджено вивчення східних мов в ряді університетів країни. Що стосується історії ісламської релігії та її побутування в Україні, на прилавках книгарень бачимо все більше різного роду публікацій, стосовно деяких аспектів мусульманства.

Недавно було засновано Український центр ісламознавчих досліджень у Національному університеті «Острозька академія», де молоді вчені розробляють питання ісламу та семіології.

Відповідаючи на потреби часу, відомий вже ісламознавець з Острозької академії Михайло Якубович створив справді узагальнюючу книгу «Іслам в Україні: історія і сучасність». Зі слів, сказаних вище, ясно, що вона на часі, актуальна як ніколи.

